

Sevda Abuzərli
Azərbaycan Dillər Universiteti

ALİ MƏKTƏBLƏRDƏ İKİNCİ KURS TƏLƏBƏLƏRİNİN İNGİLİS DİLİNDƏ KOMMUNİKASIYA YÖNÜMLÜ ŞİFAHİ NİTQ VƏRDIŞLƏRİNİ İNKİŞAF ETDİRƏN AUTENTİK MATERİALLARIN NÖVLƏRİ

Açar sözlər: *autentik materiallar, kommunikativ yanaşma, məzmunun uyğunluğu, öyrənməyə münasib, oxunaqlıq, təqdimat*

Keywords: *authentic materials, communicative approach, suitability of content, exploitability, readability, presentation*

Ключевые слова: *аутентичные материалы, коммуникативный подход, пригодность контента, возможность использования, удобочитаемость, презентация*

Ali məktəblərdə ikinci kurs tələbələrinin ingilis dilində kommunikasiyayönlü şifahi nitq vərdişlərinin inkişaf etdirilməsi üçün autentik materiallardan istifadə mühüm əhəmiyyət kəsb edir, çünki kommunikativ yanaşmanın tələblərinə əsasən dərstdə autentik mətnlərin, dil materiallarının təqdimi süni mətnlərin təqdimindən daha üstün mövqedə durur. Bundan əlavə, dilin “sosial təcrübə olması” anlamı dil dərslərində autentik materialların istifadəsinin zəruriliyini qabartmışdır [7, s.85].

İngilis dili öyrənən ikinci kurs tələbələri üçün hansı mətnlərin təqdim edilməsinin daha münasib olması, mətnlərin autentik olub-olmaması tez-tez müzakirə mövzusu olmuşdur. “Çünki insanlar daim dil daşıyıcıları üçün gülməli görünən və qeyri-səciyyəvi xarakter daşıyan süni və çox sadələşdirilmiş dilə malik olan ənənəvi dil təlimi materiallarına meyl etmişlər [5, s.68]. XIX əsrin sonunda dərslər və ilk dilçilərdən biri sayılan Henri Svitin 1899-cu ildə nəşr olunmuş “The practical study of languages” kitabına istinad edən A.Cilmor (A.Gilmore) xarici dillərin təlimində autentik materiallardan istifadənin uzun bir tarixə malik olduğunu göstərərək yazır: “... süni sistemlər onlara bərabər və ya bəlkə də daha vacib olan digər elementlərin demək olar ki, tamamilə xaric edilməsinə, bunun əvəzində müəyyən qrammatik konstruksiyaların, lüğətin müəyyən elementlərinin, müəyyən söz kombinasiyalarının aramsız təkrarlanmasına meyl edir” [4, s.40].

Qərb alimləri materialların bu və ya digər dərəcədə həqiqiliyini əks etdirən aşağıdakı anlayışları təqdim etdilər: yarı-autentik mətn (semi-authentic text), redaktə edilmiş autentik mətn (edited authentic text), autentikliyə yaxın mətn (near-authentic text), autentik görünüşlü mətn (authentic-looking text), təlim üçün autentik mətn (learner authentic text) [2, s.67]. D.Nunan autentik dil materialını “dillərin öyrədilməsi məqsədi ilə tərtib edilməmiş istənilən şifahi və yazılı material” kimi izah edir [8, s.54].

Kommunikativ Dil Təlimi real kontekst daxilində işlənən, cari dövr üçün işlək olan sözlərin öyrənilməsinə önə çəkdiyindən ingilis dilinin təlimi prosesində tələbələrə təqdim olunan materialların nə dərəcədə həqiqi-autentik olması problemi bu gün də aktual məsələdir.

Autentik materialların seçiminə gəlincə, S.Berardo autentik materialların seçimində aşağıdakı amillər əsasında seçilməlidir: məzmunun uyğunluğu, öyrənməyə münasib, oxunaqlıq və təqdimat. Bu amilləri əsas tutaraq autentik mətn seçən müəllim həmin amilləri özündə ehtiva edən suallara cavab tapmalıdır:

Məzmunun uyğunluğu (Suitability of Content):

Mətn tələbəni maraqlandırır mı?

Mətn tələbənin ehtiyacları ilə əlaqəlidir mi?

Mətn tələbənin sinifdən kənarında istifadə edəcəyi material növünü təmsil edirmi?

Öyrənməyə müqabil (Exploitability):

Mətn tədris məqsədləri üçün istifadə edilə bilər mi?

Mətn hansı məqsədlə öyrənilməlidir?

Mətn öyrənilərkən hansı bacarıq / strategiyalar inkişaf etdirilə bilər?

Oxunaqlıq (Readability):

Mətn tələbə üçün çox asandır / çətinidir?

Mətn struktur cəhətdən çox işin yerinə yetirilməsinin tələb edir / mürəkkəbdir?

Mətnə nə qədər yeni sözlər mövcuddur? Onlar dərəcə münasibdir mi?

Təqdimat (Presentation):

Mətn autentik kimi “görünür” mü?

Mətn “cəlbedicidir” mi?

Mətn tələbənin diqqətini cəlb edirmi?

Mətn tələbəni daha çox oxumağa vadar edirmi? [3, s.63].

Göründüyü kimi, S.Bernardo autentik mətn seçilərkən tələbənin maraqlarının nəzərə alınmasını və autentik mətnin tələbənin ehtiyac və bacarıqlarına uyğun olmasına fikir verməyin vacibliyini vurğulayır.

Mc Gret isə autentik mətnlər seçilərkən aşağıdakı səkkiz meyarın nəzərə alınmasını təklif edir:

1. Dərs kitabı və öyrəncilərin ehtiyacları ilə müvafiqlik (Relevance to course book and learners' needs);
2. Mövzuya maraq (Topic interest);
3. Mədəni uyğunluq (Cultural fitness);
4. Maddi-texniki əsaslar (Logistical considerations);
5. İdrak tələbləri (Cognitive demands);
6. Linqvistik tələbləri (Linguistic demands);
7. Keyfiyyət (Quality);
8. Öyrənməyə müqabil (Exploitability) [9, s.251].

Autentik materialların təqdimində digər bir problem isə müəllimin həmin autentik materialdan nə dərəcədə səmərəli istifadə etmək səriştəsilə bağlıdır. Müəllimin autentik materialın dərs zamanı oxunmasını və ya dinlənilməsinə təklif edərək bununla işinin bitmiş hesab etməsi yanlış addımdır. Müəllim həm oxunulan,

həm də dinlənilən autentik material üzərində əməli iş apararaq həm dərsin maraqlı olmasına, həm də tələbələrin kommunikasiyayönümlü şifahi nitq vərdişlərinin inkişaf etdirilməsinə nail olamalıdır.

Təbii dil mühitinin olmadığı şəraitdə ikinci kurs tələbələrinin ingilis dilində kommunikasiyayönümlü şifahi nitq vərdişlərinin inkişaf etdirilməsinin yollarından biri də kommunikativ dil mühitinin təqlidinə yönəlmiş autentik materiallar və tapşırıqlar sisteminin tərtibi ilə ingilis dilinin təlimi prosesinin metodik cəhətdən səmərəli təşkilidir. Autentik materiallar aşağıdakı üç növə bölünə bilər:

1. Radio xəbərləri, cizgi filmləri, mahnılar və s. kimi autentik dinləmə materialları.

2. Küçə lövhələri, jurnallar və qəzet şəkilləri, poçt kartları və s. kimi autentik vizual materiallar.

3. İdman xəbərləri, qəzetlər, restoran menyuları, qatar biletləri və s. kimi autentik mətbu materiallar [9, s.251].

Digər bir mənbədə isə bu siyahı daha genişdir: “Autentik materialların iki əsas kateqoriyası var – çap olunmuş və dinlənilən bilən. Çap olunmuş autentik materiallara aşağıdakı bəzi nümunələr daxildir: kommunal xidmətlər hesabı; qablaşdırma sənədləri; sifariş formaları; bankomat qəbzləri; veb saytlar; küçə nişanları; kuponlar; minik biletləri; təbrik kartları; təqvimlər; televiziya təlimatları; jurnallar; qəzetlər. Autentik dinləmə materiallarına aşağıdakı bəzi nümunələr daxildir: telefon mesajları; radio yayımları; elektron kitablar; filmlər; videolar və DVD-lər; televiziya proqramları” [11].

Autentik materiallar dildəşiyicilərinin mədəniyyətinin məhsuludur və auditoriyaya gətirildikdə orijinal materiallar dildəşiyicilərinin psixologiyasını, hər hansı hadisəyə yanaşma tərzini, sosial-mədəni mühitini əks etdirir. Amma bununla yanaşı, təbii ki, bu sadalanan materialların hamısını və ya çox hissəsini dərstdə istifadə etmək sillabusda nəzərdə tutulmuş dərs proqramından yayınma ilə nəticələnə bilər. Hər bir autentik material didaktik məqsədlər üçün istifadə edilə bilməz. Bir sıra müəlliflərin haqlı olaraq qeyd etdiyi kimi, dildəşiyiciləri tərəfindən kortəbii olaraq səsləndirilən həqiqətən orijinal mətnlər ingilis dili dərslərində istifadə üçün uyğun hesab oluna bilməz. Buna görə də, ikinci kurs tələbələrinin ingilis dilində kommunikasiyayönümlü şifahi nitq vərdişlərinin inkişaf etdirmək üçün istifadə edilən autentik materialların seçilməsi üçün meyarların hazırlanmasına ehtiyac var.

Elə buna görə də ingilis dili dərsinə gətirilməsi müvafiq olan autentik oxu və dinləmə materialları və onlar üzərində aparılacaq fəaliyyət növlərini aşağıdakı kimi qruplaşdırmağı qərara aldıq:

1. Kiçik dialoqlar – tələbələrin ingilis dilində kommunikasiyayönümlü şifahi nitq vərdişlərinin inkişaf etdirilməsi prosesində autentik dialoqların istifadəsi vacibdir. Dialoqların əzbər öyrənilib danışılması ənənəvi dil öyrənmə texnikasıdır. Amma bunun əksinə olaraq “öyrəncilərdən dialoqu fərqli tərzdə, məsələn, fərqli əhval-ruhiyyədə (qəmli, şad, acıqlı, narazı); fərqli rollarda (məsələn, valideyn və uşaq, ər və arvad, əlil arabasındakı xəstə və baxıcı və s.) nümayiş etdirmələri tələb oluna bilər. Dialoqdakı ifadələr dəyişdirilə, ideyalar isə müəllim və ya tələbələr tə-

rəfindən əvəzlənə bilər. ... tələbələr iki və daha artıq əlavə cümlələr söyləyərək dialoqu davam edə bilərlər” [10, s.131].

2. Kiçik hekayələr – oxumaq məqsədli bir fəaliyyət növüdür. İnsan məlumat əldə etmək, biliklərini artırmaq və ya zövq almaq üçün oxuya bilər. Tələbələr oxumağa həvəs göstərmirlərsə, onlara oxumaq üçün qısa və asan hekayələr vermək müsbət nəticə verir çünki oxu materiallarının mənası başa düşüldükdə onlar üzərində tələbələrin interaktiv fəaliyyətlərini daha mütəşəkkil və səmərəli təşkil etmək mümkündür. “İddia edə bilərik ki, ekstensiv oxu tələbələrə lüğət və qrammatikani öyrənməyə kömək etməklə yanaşı, onları daha yaxşı oxucuya çevirir ...” [5, s.228].

3. Qəzet məqalələri – qəzet materiallarının təlim prosesinə tətbiqi dərstdə interaktivlik yaradır, tələbələrin dünyagörüşünü artırır, eyni zamanda onların kommunikasiyayönümlü şifahi nitq vərdişlərini inkişaf etdirir.

4. Mahnı – eşidib-anlama vasitəsilə tələbələrin kommunikasiyayönümlü şifahi nitq vərdişlərinin inkişaf etdirilməsi məsələsinə xüsusi önəm verilməlidir. “Tələbələr dinlədikləri musiqidəki əhval-ruhiyyəyə uyğun hekayələr yazma və yaxud musiqinin təsvir etdiyi əhval-ruhiyyəyəni, musiqinin “rəngini” və onu harada və kiminlə dinləmək istədiklərini müzakirə edə bilərlər” [5, s.242].

5. Kiçik həcmli videolar – “videolar autentik danışq dilinin ən əla mənbəsidir”[5, s. 191]. Müəllimlər görüntünü “dondurmaq”la baxılmış parçanı müzakirə etmək, bundan sonra nə baş verə biləcəyini tələbələrdən soruşmaq kimi digər kreativ və kommunikativlik tələb edən fəaliyyət növlərinə müraciət edə bilərlər.

Yekun olaraq qeyd etmək istərdik ki, ikinci kurs tələbələrinin ingilis dilində kommunikasiyayönümlü şifahi nitq vərdişlərinin inkişaf etdirilməsi prosesində autentik materiallardan istifadə dərslərin vacib hissəsinə çevrilməlidir.

Ədəbiyyat:

1. Bağırova, V.S. Ali ixtisas məktəblərində kommunikasiya-yönümlü oxunun tədrisi: // pedqogika üzrə fəlsəfə doktoru dis. / – Bakı, 2014. – 152 s.
2. Гусейнова, С.А. Аутентичные материалы как средство обучения диалогическому общению на английском языке учеников 5-6 классов. Диссертация на соискание ученой степени философии по педагогике. Баку: – 2015, – 233 с.
3. Berardo, S. The Use of Authentic Materials in the Teaching of Reading. The Reading Matrix. September, 2006, Volume 6. Number 2, p. 60-69.
4. Gilmore, A. Authentic Materials & Authenticity in Foreign Language Learning. Language Teaching, Vol., 40, Issue 2, April 2007, p. 97-118.
5. Harmer, J. The Practice of English Language Teaching. Longman. Pearson Education Limited, – 2001. – 386 p.
6. Harmer, J. How to Teach English. Harlow, England: Addison Wesley Longman Limited, Printed in Malaysia, – 2004. – 198 p.
7. Methodology in Language Teaching: an Anthology of Current Practice. Edited by Richards J. C., Renandya W. A. Cambridge University Press, – 2003. – 422 p.
8. Nunan, D. Designing tasks for the Communicative Classroom. Cambridge: Cambridge University Press. UK. – 1989. – 211 p.

9. Rashid, Hamed Al Azri, Majid Hilal Al-Rashdi. The Effect of Using Authentic Materials in Teaching. International Journal of Scientific & Technology Research. October, 2014, Vol. 3, Issue 10, p.249-254.
10. Ur, P. A Course in Language Teaching. Practice and Theory. Edited by Williams M., Wright T. Cambridge: Cambridge University Press, – 2004. – 375 p.
11. calpro-online.org>...AuthenticMaterialsFinal.pdf

Summary

Types of Authentic Materials Improving the Second Course Students' Communication-Oriented Skills in English

The paper emphasizes the importance of authentic materials to improve second year students' communication-oriented skills in English classes.

It is indicated that the usage of authentic texts and language materials in English classes are better than the presentation of artificial texts. Students' interests must be taken into account while choosing authentic materials. These authentic materials should be presented to the students who can fulfill the requirements. In addition, the article outlines the types of authentic materials. Teachers are encouraged to use all types of authentic materials in the class.

Authentic reading and listening materials are grouped and used in the various activities in English classes. The paper clarified that authentic materials have become an important element of the English lessons and students should make active use of them. Thus, it is important to use authentic materials in the process of English teaching.

Резюме

Типы аутентичных материалов развивающие коммуникативно-ориентированные навыки студентов второго курса на уроках английского языка

В представленной статье подчеркивается важность использования аутентичных материалов для улучшения коммуникативно – ориентированных навыков студентов второго курса на уроках английского языка.

В статье обосновывается эффективность использования аутентичных текстов и языковых материалов на занятиях английского языка в сравнении с использованием искусственных текстов. При выборе аутентичных материалов следует учитывать интересы студентов. Представленные студентам аутентичные материалы должны соответствовать их потребностям и требованиям. Кроме того, в статье указаны виды аутентичных материалов. Преподавателям рекомендуется использовать на занятиях все типы аутентичных материалов.

Аутентичные материалы для чтения и аудирования группируются, и используются в различных видах деятельности на уроках английского языка. В статье отмечается, что аутентичные материалы являются важным элементом занятий английского языка на которых студенты должны активно использовать его, где реальная устная речь возникает естественным образом. Итак, в процессе обучения английскому языку важно использовать аутентичные материалы.

Rəyçi: prof. D.Ə.İsmayılova